

DİYANET
İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DERGİSİ

6. Cilt

Kasım 1967

11. Sayı

SİVAS'TA TÜRK ESERLERİ

— VI —

Dr. Fill. İlhan AKÇAY

H A N L A R

Taşhan : Kurşunlu Hamamın doğusunda bulunur. (Paşabey mah). Taştan çok itinalı yapılmış muhteşem, âbidevî tesir uyandıran yapı 16. asırda Sivas'ın Selçuklular devrinden sonra bile önemini muhafaza ettiğini göstermektedir. Dikdörtgen plânlı, iki katlı, ortası avlulu, klâsik tipte yapılmış Osmanlı hanıdır. Kemerlerde tuğla, yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Güneyde giriş kısmı bulunur, burası devrin hanları gibi çıkıntı yapmış, fevkalâde tezyîn edilmiş ve ayrıca dizdarları tarafından kullanılan üst kat odaları yapılmıştır. Devrin hanlarına nazaran daha gösterişli olan cephesinde arslan kabartması bulunur ki, Osmanlılar devrinde böyle süsler artık terkedilmişti. Anlaşıyor ki, taşçı ustaları gayet serbest çalışmış, devrin Sivas eserlerinden ilham alarak bunu cepheye işlemiş olacakları akla yakın gelmektedir. Kapının yonca yaprağı şeklindeki bordür süsüne, Sivas Meydan Hamamı kapısında da rastlamaktayız. Fakat bu han, hamamdan 9 yıl evvel yapılmıştır. Hanın iki katı da cazip revaklarla çevrilmiştir. Üst katta odaların dışarıya pencereleri bulunur. Damı düzdür. Han 983 H. yılında yapılmış olduğu üzerindeki kitabeden anlaşılmaktadır. Behrampaşa vakfından olan hanın yanında yine aynı vakfa âit ve handakilerin de yıkanması için muhteşem bir çifte hamam (Kurşunlu Hamam) yaptırılmıştır. Han, Mimar Sinan'ın mimarbaşılığı devrinde yapılmıştır. Bu eser yapılırken aynı tarihte Sinan, muhteşem Payas Sokullu Kervansarayı ve manzûmesini yaptıırıyordu. Sivas'taki eserinin kendi yapısı olup olmadığı hakkında şimdiye kadar hiçbir bilgi toplayamadık. Yalnız Payas eserinde Ceneviz Kulesi (Cin Kulesi) denilen yapısının kapısı üzerinde de karşılıklı iki küçük arslan kabartması âdetâ Sivas'taki Taşhan'ın kabartmalarının kötü kopyalarını teşkil etmekte olmaları dikkatimizi çekmiştir. Biz hiç olmazsa Taş Hanın Sinan talebelerinden birisi tarafından, Sivas'lı taşçılar da kullanmak üzere yapıldığını sanıyoruz. Yanındaki Kurşunlu Hamam da, plânı İstanbul'dan getirilerek mahallî iklim

şartları dikkate alınmadan yaptırıldığını, muhteşem, çok yüksek hacmine bakarak anlamaktayız. Öyleyse Han'ın da Sinan atelyesi ile bir ilgisinin olması akla yakın gelmektedir. Neticede 16. asrın değerli bir hanı ile karşılaştığımız anlaşılmaktadır.

H A M A M L A R

Sivas, hamamlar bakımından zamanımızda en talihsiz beldelerden sayılır. Sayısız denecek kadar çok genel ve hususî hamamları varken şimdi yarım düzineye inmiş ve bunların birçoğu da ya yıkılmak üzere, yahut da yıktırılmağa teşebbüs edilmektedir.

Şehirlerimizde, Anadolu'daki sayısız misâllere bakarak yol açmak bahanesiyle tarihî eserlerimizden hamam, çeşme ve mescidler acımadan yok edilmiştir. İşte tıpkı bunun gibi Sivas'ta yaptığımız tetkiklerde XVI. yüzyıl Sinan devrine ait nadir güzellikteki Meydan Hamamı (bu addaki bahiste ayrıca bilgiler verdik) sırf gerisinde, devrinin Belediye Reisinin arsasının kıymetlenip ev yapılması için yıktırılma cihetine gidilmek ve bu husus için bu etüdün yazarından bir rapor almağa teşebbüs ettiklerini söylersem; Türkiye'mizin diğer kısımlarının da nasıl olduğunu biraz açıklamış oluruz.

SELÇUKLU HAMAMI : Birkaç yıl evvel Bürûciye Medresesi önündeki molozlar kaldırılırken Selçuklu devrine kadar inen (XIII. yüzyıl) hamam kalıntısına rastlanmıştır. Buna göre mevcut en eski hamam Sivas'ta budur. Temelleri dondurulmuştur. Haç plânlı yıkanma yerinin orta ve köşeleri kubbelidir. Dört eyvanı ve halvetleri bulunur. Buna rağmen bu kısmında da Selçuklu devri geleneğine uygun olarak ölçüleri büyük ölçüden simetriden uzaklaşmıştır. İki müstatil plânlı, tonoz tavanlı ılıklik da ortaya çıkmıştır. Soyunma yeri, devrinde, çoklukla ahşap olduğundan, mevcut değildir. Tekli hamamın plân bakımından da değeri olup; Dârüşşifâ, Medresesi, Bürûciye ve Çifte Minareli'dekilerin yıkanmaları için yapıldığı anlaşılyordu. Daha XVII-XVIII. yüzyıllarda harap olduğu, veya hut kifâyet etmediğinden, Bürûciye Medresesinin doğu bitişiğine Yeni Hamam (Porit Hamamı) nı yaptıran Osmanlıların bu medenî, dînî ihtiyaçlarını göstermekteki titizlikleri de hayranlıkla yerlerinde görülebilir.

SİVAS MEYDAN HAMAMI : Meydan Camisi karşısında bulunur. Klâsik tiptedir. Kare plânlı soyunma mahalli bulunur. Buraya eyvanlı giriş kısmı vardır. Kapının batısındaki penceresi stalaktitli ve profilli olup diğer hamamlardan esaslı bir şekilde ayrılır. Soyunma mahallinin kubbesi sekizgen tambura dayanır ve ortada yine sekizgen bir şadırvanı bulu-

nur. Bu kısımdan ön cepheye çıkıntı yapan müstatil plânlı ve tonozlu kısım bulunur. Ilıklık kısmı 1 kubbe ve 1 tonozlu kısımdan ibarettir. Helâlar burada bulunur. Tonozlu kısımdan müstakil, bir kubbeli helâ kısmına geçilir. Burada assimetrik bir düzenin hâkim olduğu görülmektedir. Yıkanma klâsik tiptedir. 1 büyük merkezî kubbeli, 4 eyvan ve 4 halvetlidir. Halvetleri kubbelidir. Herbirinde üçer kurna bulunur. Doğudaki halvetin tonozlu kısmı olup diğer halvetlerden ayrılırsa da, hamamın orijinal plânına dâhildir. Burada ise 8 kurna vardır. Devrine ait kurnalarda lâle tezyînatı bulunur. Yıkanma mahalline bitişik su haznesi ve altında külhanı vardır. Duvarları kısmen kesme, kısmen moloz taştandır. İtinahı işçilikle yapılmıştır. 992 H. (1584 M.) tarihinde Sultan Murad III. vezirlerinden Sivas Vâlisi Mahmut Paşa tarafından yaptırılmıştır. Hamamın zemîninde, helâlarda değişiklikler yapılmış, soyunma mahalli kubbesinde iki adet tepe penceresi açılmıştır. Etrafı da kısmen toprak dolmuştur.

Birkaç yıl evvel Belediyece gerisindeki bir özel arsanın kıymetlendirilmesi için, cehennemliği yıktırılmış ve hamam ortadan kaldırılmağa teşebbüs edilmiştir. Sinan devrinin, Sivas'taki tek hamamının bu derece hoyrat ellerde görülen muamelesi üzüntü ile karşılanmıştır.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

AHMET ÖRS HASTAHANESİ

HAZIRLIKLARI TAMAMLANMAK ÜZERE

Meslekdaşlarımızın ve vatandaşlarımızın istifadesine sunulmak üzere inşası tamamlanan hastahanemiz, hâlen 500 bin lira değer taşımaktadır.

Bina olarak hazırlıkları biten ve Ankara'nın Bahçelievler semtinde faaliyete geçecek olan bu sağlık yuvasının bugünlerde personel, yatak ve tıbbî malzeme hususları da halledilmek üzeredir.

Bu hususta Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile gerekli temaslar yapılmaktadır.

Meslekdaşlarımızın eskiden olduğu gibi yardımlarını esirgemelerini dileriz.

DERGİ